

## Nr 119.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående förberedande åtgärder för inrättande av en hovrätt för Nedre Norrland; given Stockholms slott den 12 mars 1943.*

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för denna dag, vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

K. G. Westman.

---

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 mars 1943.*

### Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärenden GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations- och finansdepartementen anför chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, följande.

Förut i dag har Kungl. Maj:t på min hemställan beslutat genom proposition (nr 118) förelägga riksdagen förslag till de lagändringar, vilka äro erforderliga för inrättande av en hovrätt, benämnd hovrätten för Nedre Norrland, med ett domsområde omfattande Västernorrlands och Jämtlands län. Jag torde nu få upptaga spörsmålen om förläggningsort och ämbetslokaler för den nya hovrätten jämte vissa andra frågor.

### Hovrättens förläggningssort.

*Processkommissionen* ansåg Sundsvall eller Härnösand såsom den lämpligaste förläggningssorten för en hovrätt, omfattande Västernorrlands och Jämtlands län.

*Processlagberedningen*, som i skrivelse den 22 december 1934 föreslog en hovrätt för de nämnda båda länen, ansåg, att denna borde förläggas till Sundsvall. Beredningen framhöll därvid, att visserligen torde för Ångermanlands vidkommande Härnösand vara att föredraga, men i förhållande till Jämtlands län hade Sundsvall ett vida fördelaktigare läge. Ej heller för Ångermanland kunde en förläggning till Sundsvall sägas innebära större olägenheter ur synpunkten av hovrättens lättillgänglighet.

1942 års riksdag har i sin framställning om inrättande av en hovrätt för Nedre Norrland ansett övervägande skäl tala för hovrättens förläggande till Sundsvall.

Över riksdagens skrivelse ha, såsom närmare framgår av det vid förut omnämnda proposition fogade statsrådsprotokollet för den 26 februari 1943, yttranden avgivits av ett flertal myndigheter och sammanslutningar. Därvid ha meningarna starkt brutit sig i frågan, huruvida hovrätten borde förläggas till Sundsvall eller Härnösand.

Invånarantalet i dessa städer var den 31 december 1941 resp. 18,836 och 12,515.

*Sundsvall* har förordats såsom förläggningssort av landsfogden i Gävleborgs län, domhavandena i Medelpads västra, Jämtlands västra och Jämtlands östra domsagor, rådhusrätten i Söderhamn samt styrelsen för Sveriges advokatsamfund, vilka ansett domkretsen böra omfatta även Gävleborgs län eller Hälsingland. Sundsvall har vidare föreslagits såsom säte för hovrätten av landsfogden i Jämtlands län, domhavanden i Jämtlands norra och Ångermanlands västra domsagor, rådhusrätterna i Sundsvall, Hudiksvall och Gävle samt styrelserna för föreningarna Sveriges häradshövdingar, Sveriges stadsdomare och Sveriges stadsfiskaler.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har uttalat, att för detta län Östersund givetvis vore den lämpligaste platsen. Såge man till domsområdet i dess helhet, torde Sundsvall icke kunna fränkännas visst företräde. Länsstyrelsen har därvid framhållit, att en förläggning till Härnösand skulle för Jämtlands län, åtminstone med nuvarande kommunikationsmöjligheter, ställa sig väsentligt ogynnsammare. Om annan stad än Östersund skulle bliva säte för hovrätten, förutsatte länsstyrelsen, att hovrättsting komme att anordnas inom Jämtlands län i erforderlig omfattning.

För *Härnösand* ha uttalat sig länsstyrelsen, landsfogden och överlantmästaren i Västernorrlands län, länsstyrelsen i Gävleborgs län, domhavanden i Ångermanlands mellersta domsaga samt rådhusrätten i Härnösand.

Svea hovrätt, som ansett valet böra stå mellan Sundsvall och Härnösand, har icke velat giva någondera staden obetingat företräde. I utlåtande den 8

februari 1935 ansåg hovrätten Härnösand i första hand böra ifrågakomma såsom säte för en för de fyra nordligaste länen gemensam hovrätt. I utlåtande den 25 september 1936 angående inrättande av en hovrätt för Väster- norrlands och Jämtlands län framhöll hovrätten, att de skäl, som ur skilda synpunkter kunde anföras till förmån för Sundsvall och Härnösand, vägde tämligen jämnt. Om möjlighet skulle hållas öppen att framdeles utvidga hovrättens domkrets söderut, borde enligt hovrättens mening visst företräde böra tillerkännas Sundsvall.

I sitt nu avgivna remissyttrande har hovrätten, som redogjort för sitt tidigare ställningstagande, förklarat sig allenast vilja tillägga, att om man räknade med ett frikostigt tillgodoseende av behovet utav hovrättsting i Jämtlands län, skälen för Sundsvall såsom förläggningssort i viss mån försvagades. Det kunde då med fog ifrågasättas att bättre tillgodose befolkningen i stora delar av Ångermanland genom att förlägga hovrätten till Härnösand.

Slutligen må anmärkas, att flera domstolsmyndigheter, särskilt i Gävleborgs län, icke gjort något uttalande rörande den lämpligaste förläggningssorten.

I sitt förut omnämnda utlåtande den 8 februari 1935, vari *Svea hovrätt* förordade Härnösand såsom förläggningssort för en hovrätt omfattande de fyra nordligaste länen, yttrade hovrätten bl. a.:

Valet mellan Sundsvall och Härnösand erbjuder onekligen vissa svårigheter. Sundsvall är folkrikare och en mera utpräglad centralpunkt för det ekonomiska livet. Staden har en jämförelsevis stor rådhusrätt, och två betydande domsagor hava där tingshus med kansli. Förutsättningarna för utbildandet av en duglig advokatkår äro därför ock gynnsamma. Till förmån för Sundsvall har vidare åberopats stadens goda järnvägsförbindelser med Jämtlands län. Dess företräde härutinnan är ock obestriddigt. Sedan såväl ostkustbanan som banan Härnösand—Sollefteå numera övertagits av staten, hava dock Härnösands förbindelser med nämnda län i vissa hänseenden något förbättrats. En hovrätts förläggande till Norrland blir emellertid till mest påtaglig nytta för den del av befolkningen, som är bosatt å förläggningssorten eller i dess närhet. Från denna synpunkt har Härnösand visst företräde genom sina goda järnvägsförbindelser med hovrättsområdets båda största befolkningscentra, Sundsvallsdistriktet och Ådalen. Även för det övriga Ångermanland är Härnösand att föredraga och blir det, särskilt med motorismens utveckling, alltmer även för nordligare delar av domkretsen. Ur rättsvårdens synpunkt innefattar det avsevärda fördelar, att staden är säte för länsstyrelsen och att dit äro förlagda landsarkiv och lantmäterikontor. Härnösand torde även ur rekryteringssynpunkt äga företräde framför allt därför att hovrättens ledamöter och övriga befattningshavare med sina begränsade inkomster lättare torde finna trevnad i ett samhälle av Härnösands typ än i en utpräglad industri- och handelsstad som Sundsvall. Vid nu anförda förhållanden finner sig *Svea hovrätt* böra — — förorda den norrländska hovrättens förläggande till Härnösand.

*Länsstyrelsen i Väster- norrlands län* har uttalat den bestämda uppfattningen, att Härnösand ur olika synpunkter har företräde framför Sundsvall i nu ifrågavarande hänseende. Länsstyrelsen har därvid anført:

Vid valet av förläggningort måste enligt sakens natur följande tvenne huvudsynpunkter beaktas:

1) Förläggningssorten bör med hänsyn till arbetet och dettas ändamålsenliga bedrivande så väljas, att kontakten med institutioner, som äro av betydelse för hovrättens verksamhet, blir så god och bekväm som möjligt;

2) Förläggningssorten bör i största möjliga utsträckning göra rättvisa åt de krav på geografisk och demografisk närbelägenhet, som domkretsens olika delar ha rätt att framställa.

Hitintills ha våra hovrätter fått sin förläggning till huvudstad och residensstäder. Att så skett är begripligt nog. Förläggningen till huvudstaden tarvar ingen förklaring. Valet av residensstäderna som förläggningssorter har helt naturligt betingats av önskan att till administrativa centra knyta överrätternas verksamhet. Varje länsstyrelse representerar en verksamhet, som har beröringspunkter med överrätternas. Det torde icke vara oberättigat att tala om en viss växelverkan mellan de administrativa och judiciella organen. Redan förefintligheten av en länsstyrelse på en viss ort har utpekat denna ort såsom ändamålsenlig för kontakt med överrätterna och deras arbete. Men härtill kommer, att residensstäderna i regel blivit naturliga centra jämväl för andra institutioner. Det kan vara fråga om lantmäteriarbete, landsarkiv, centralfängelse o. s. v. Allt som allt: Det har förelegat tungt vägande skäl för valet av huvudstad och residensstäder som förläggningssorter för de hovrätter, som hitintills inrättats. Det är därför naturligt, att de orter, som i första hand böra tagas under öfvervägande för den nya hovrätten, äro de båda residensstäderna i Västernorrlands och Jämtlands län, Härnösand och Östersund.

Härnösand är administrativt centrum för ett län med över 275,000 invånare och Östersund för ett län med nära 140,000 invånare. Redan den betydande skillnaden i invånareantal ger något företräde åt Härnösand. Tyngre vägande är emellertid Härnösands geografiska inplacering i en domkrets med den omfattning, länsstyrelsen redan förordat. I valet mellan Härnösand och Östersund finnes ej heller någon tvekan för länsstyrelsen att förordad den förstnämnda staden. Härnösand är i kommunikationsavseende ojämförligt bättre beläget än Östersund. Redan en flyktig blick på kartan ger vid handen, att Härnösand på ett helt annat och avgörande sätt är ett samfärdselcentrum inom domkretsen än vad Östersund under överskådlig tid kan bli. I valet mellan de bägge residensstäderna finner sig därför länsstyrelsen böra ge ett bestämt företräde åt Härnösand.

Såsom i det föregående framhållits, har emellertid tanken på en annan förläggning än till residensstaden Härnösand bragts å bane, i det att i motiveringen till riksdagens beslut om inrättande av en hovrätt för nedre Norrland inpassats ett förord för Sundsvall i likhet med yrkandet i en av rådmän Velander från Sundsvall väckt motion. Det åsyftade förordet har icke på något sätt motiverats. Utskottet har icke hänvisat till motionärens motivering och ej heller förebragt någon egen. Förordet ifråga är så mycket märkligare, som riksdagen lämnat frågan om den blivande domkretsens omfattning helt och hållet öppen. Såsom länsstyrelsen redan framhållit, torde det icke vara rimligt att ge förord åt någon bestämd förläggningssort utan att som förordets förutsättning angiva domkretsens omfattning. Ett förord för Sundsvall utan hänsyn till gränserna för den nya hovrättens område är på sin plats endast under förutsättning, att Sundsvall, huru domkretsen än kommer att avgränsas, är den lämpligaste förläggningssorten. Då denna förutsättning uppenbarligen är ohållbar, nödgas länsstyrelsen för sin del finna, att det berörda förordet för Sundsvall är mindre väl grundat. Länsstyrelsen vill nämligen framhålla, att frågan om Sundsvalls lämplighet som förläggningort kommer i ett helt annat läge, därest domkretsen jämte Västernorrlands och Jämtlands län omfattar hela eller en del av Gävleborgs län. Länsstyrelsen går därför att i det följande pröva frågan utifrån den förutsättning, som länsstyrelsen ovan förordat, nämligen att domkretsen skall omfatta endast Västernorrlands och Jämtlands län.

Vid tidigare tillfällen, då länsstyrelsen haft att yttra sig i hovrättsfrågan för Norrland, har den hävdadt uppfattningen, att åt Härnösand borde givas visst företräde framför Sundsvall — — —. Vid det förnyade övervägande länsstyrelsen nu ägnat frågan, har den ytterligare stärkts i sin uppfattning, att företräde bör givas Härnösand framför Sundsvall.

Till närmare utvecklande härav får länsstyrelsen anföra följande:

Ur den första av de båda huvudsynpunkter, som länsstyrelsen ovan ansett böra beaktas vid förläggningsfrågans bedömande, anser länsstyrelsen det vara obestridligt, att residensstaden Härnösand erbjuder ojämförligt större företräden än Sundsvall. Den berörda huvudsynpunkten innebar nämligen, att förläggningsorten bör med hänsyn till hovrättens arbete och dettas ändamålsenliga bedrivande så väljas, att kontakten med institutioner, som härvidlag äro av betydelse, blir så god och bekväm som möjligt.

Länsstyrelsen har ovan redan betonat betydelsen av en viss växelverkan mellan en länsstyrelse och en hovrätt i deras arbete, och understrukt, att hänsynen härtill otvivelaktigt motiverat, att regeln om hovrätternas förläggning till huvudstad och residensstäder icke frångåtts. Härnösand är dessutom säte för stiftsstyrelsen inom just det område, som utgöres av Västernorrlands och Jämtlands län. Den av länsstyrelsen förordade domkretsen sammanfaller med stiftet. Den kyrkliga administrationen har sålunda i Härnösands domkapitel sitt centrum. Därav följer naturligtvis icke, att hovrätten bör ha sin förläggningssort, där kyrkostyrelsen för samma geografiska område har sin. Men själva sakförhållandet förtjänar likvisst att framhävas. Det fäster uppmärksamheten på Härnösands centrala ställning i såväl den civila som den kyrkliga förvaltningen. Lantmäterikontoret finnes i Härnösand. Med hänsyn till den ingalunda oviktiga roll som jorddelningsmålen spela, torde det vara av betydelse att lantmäterikontorets arkiv är bekvämt tillgängligt för hovrätten i dess arbete. I Härnösand ligger vidare landsarkivet, vars lättillgänglighet likaledes måste vara en fördel. Även förefintligheten av centralfängelset i Härnösand erbjuder ur hovrättens synpunkt en favör. I intet av här berörda avseenden erbjuder Sundsvall någon motsvarighet. Härtill kommer jämväl en synpunkt, som länsstyrelsen anser förtjäna beaktande. Det kan gärna icke vara likgiltigt, i vilken miljö den arbetande hovrättsjuristen infogas. Erfarenheten torde bekräfta, att den personliga kontakten med dem inom andra institutioner, vilkas intellektuella sysselsättning företer befryndade drag, är en tillgång. Det ligger en fara i själva isoleringen. En hovrätt är dock icke främst en formell institution. Den bäres upp av levande människor, som ha behov och gagn av meningsutbyte med sådana kretsar, som rekrytera länsstyrelser, domkapitel, länsarkiv o. s. v. I här berörda avseenden torde en hovrätt i Härnösand vara inbäddad i en tjänligare miljö än i Sundsvall. Härtill torde också kunna fogas, att Härnösand som skolstad har en vida större mångsidighet än Sundsvall.

Länsstyrelsen vill ur den andra av de två ovan angivna huvudsynpunkterna, nämligen att förläggningssorten bör i största möjliga utsträckning göra rättvisa åt de krav på geografisk och demografisk närbelägenhet, som domkretsens olika delar ha rätt att framställa, anföra följande:

Folkmängden den 1 januari 1942 utgjorde för

*Västernorrlands län:*

Medelpad .....	110,418	
Ångermanland .....	164,901	275,319

för *Jämtlands län:*

Jämtland .....	123,379	
Härjedalen .....	16,495	139,874

För Ångermanlands vidkommande är det utan vidare klart att Härnösand är den bästa förläggningssorten.

Av Medelpad har den del, som är belägen norr om Indalsälven med en folkmängd av 11,354 i stort sett närmare till Härnösand än till Sundsvall. Vidare synes för Jämtlands läns vidkommande huvudsakligen endast den del, som är belägen utefter stambanan från södra länsgränsen till Bräcke station, hava avgjort bättre förbindelser med Sundsvall än med Härnösand. Berörda del av Jämtlands län inskränker sig emellertid allenast till Bräcke kommun med en folkmängd av 2,439.

Av det sålunda i stora drag gjorda överslaget, huruvida Härnösand eller Sundsvall ur synpunkten av välbelägenhet för befolkningen skall anses hava företräde såsom förläggningssort för den nya hovrätten, kommer länsstyrelsen till den bestämda slutsatsen, att Härnösand för den övervägande delen av befolkningen i de båda länen är mera eller i varje fall fullt lika välbelägen som Sundsvall.

Emellertid synes hänsyn böra tagas även till måltätheten från de olika delarna av det ifrågasatta nya hovrättsområdet. Därvidlag har utredning visat, att måltätheten för Västernorrlands län är väsentligt större än för Jämtlands län. Med hänsyn härtill synes det vara uppenbart, att även ur måltäthetssynpunkt Härnösand bör ställas före Sundsvall. I detta sammanhang torde med varandra böra jämföras å ena sidan Ådalens och norra Ångermanlands omfattande industriella och hemindustriella verksamhet och å andra sidan den industriella verksamheten i det s. k. Sundsvallsdistriktet. Därvid torde det utan vidare vara klart att angivna verksamhet i Ådalen och norra Ångermanland är av vida större omfattning än motsvarande verksamhet i det s. k. Sundsvallsdistriktet. Även torde skogs- och jordbruksnäringen i Ångermanland och den norr om Indalsälven belägna delen av Medelpad vara vida större än i den återstående delen av sistnämnda landskap. Jämväl med hänsyn till de egenartade drag, som de båda länen förete i fråga om industri och näringsliv i övrigt och betydelsen av att hovrättens befattningshavare redan genom sin vistelse vinna förtrogenhet med dessa förhållanden, synes sålunda Härnösand äga företräde framför Sundsvall.

Vid länsstyrelsens skrivelse har fogats ett yttrande av *överlantmätaren i Västernorrlands län*, vari denne framhållit, att det med hänsyn till fastighetsbildningen vore till stor fördel om hovrätten förlades till Härnösand. Överlantmätaren hade från Svea hovrätt inhämtat, att till hovrätten under tiden den 1 januari 1940—den 27 november 1942 inkommit sammanlagt 175 jorddelningsmål. Av dessa härrörde icke mindre än 96 eller icke obetydligt mer än hälften från Västernorrlands, Jämtlands och Gävleborgs län, därav 63 från Västernorrlands och 9 från Jämtlands län. På grund av arten och karaktären av de jorddelningsmål, som den nya hovrätten finge att bedöma, måste det enligt överlantmätarens mening vara av stor vikt, att hovrätten och dess föredragande i jorddelningsmål kunde i alla mål som anginge det län, från vilket de flesta jorddelningsmålen komme, ha lätt tillgång till lantmäterikontorets arkiv.

Uttalandena i remissvaren till förman för Sundsvall äro tämligen kortfattade. I allmänhet har framhållits, att Sundsvall ur kommunikationssynpunkt vore lämpligare än Härnösand såsom förläggningssort för hovrätten. *Rådhusrätten i Sundsvall* har sålunda yttrat, att hovrätten, om den förlades

till Sundsvall, skulle bliva lättast tillgänglig för det övervägande antalet av den rättssökande allmänheten.

### Ämbetslokaler för hovrätten.

Stadsfullmäktige i *Härnösand* ha enligt protokoll den 11 februari 1941 beslutat upplåta fri mark i den s. k. Flickskoleparken för en hovrättsbyggnad samt anslå ett belopp av 200,000 kronor till byggnadens uppförande. Erbjudandet skulle gälla tills vidare under fem år.

Stadsfullmäktiges i *Sundsvall* hovrättskommitté har i skrivelse den 22 februari 1943 till chefen för justitiedepartementet meddelat, att Sundsvalls stad, under förutsättning att den nya hovrätten förlades dit, vore villig att bidra till lösningen av den nya hovrättens lokalfråga genom att upplåta fri tomt för en hovrättsbyggnad ävensom överlämna ett belopp av 200,000 kronor såsom bidrag till byggnadskostnaderna. Därest Sundsvall bleve förläggningssort, vore kommittén beredd att närmare diskutera frågan om val av tomt för den blivande hovrätten. Enligt utdrag av stadsfullmäktiges protokoll för den 19 februari 1943 ha stadsfullmäktige uppdragit åt hovrättskommittén att i förevarande angelägenhet tills vidare med för staden bindande verkan handla å dess vägnar.

Under hand har genom byggnadsstyrelsens utredningsbyrå inhämtats, att någon redan befintlig byggnad i *Härnösand* eller *Sundsvall*, lämpad att inrymma ämbetslokaler för den nya hovrätten, icke står till förfogande.

I flera av de nu avgivna remissyttrandena har framhållits behovet av hovrättsting i *Jämtland*, därest den nya hovrätten finge sitt säte utom länet. Enligt vad domhavanden i *Jämtlands norra domsaga* upplyst torde lämpliga lokaler för hovrättsting kunna ställas till förfogande i tingshuset i *Östersund*.

### Departementschefen.

Såsom förläggningssort för den nya hovrätten finner jag allenast någon av städerna *Sundsvall* och *Härnösand* böra ifrågakomma. För båda alternativen ha såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen goda skäl anförts. För att komplettera utredningen i ärendet har jag i skrivelser den 28 januari 1943 till ordförandena i stadsfullmäktige i *Sundsvall* och *Härnösand* anhallit om besked i vilken omfattning städerna vore villiga att bidra till lösningen av hovrättens lokalfråga. I anledning härav ha till departementet inkommit de erbjudanden från städerna för vilka i det föregående redogjorts.

Då det gäller att taga ställning till frågan vilken av dessa städer som kan anses lämpligast i förevarande hänseende, bör framförallt beaktas önskvärheten, att hovrätten förlägges till den stad, där den kan beräknas bliva lättast tillgänglig för större delen av den rättssökande allmänheten. Att hovrättsstaden äger goda förbindelser med olika delar av domkretsen är av betydelse redan med nuvarande processordning och blir uppenbarligen av

än större vikt efter införandet av ett muntligt överrättsförfarande enligt den nya rättegångsbalkens regler. Från denna utgångspunkt har jag i likhet med riksdagen, processlagberedningen och flertalet av de myndigheter och sammanslutningar, som yttrat sig i ärendet, ansett mig böra förordna, att hovrätten förläggas till Sundsvall.

Den nya hovrätten synes till en början böra organiseras på en division. I samband härmed bör en division i Svea hovrätt indragas. Vid processreformens genomförande blir det nödvändigt att utbygga den nya hovrätten till att omfatta två avdelningar. De årliga kostnaderna för hovrätten för Nedre Norrland kunna förväntas bli i huvudsak desamma som för hovrätten för Övre Norrland.

Med fastställande av de närmare detaljerna i fråga om den nya hovrättens organisation synes kunna anstå till den riksdag, då stat för hovrätten bör antagas.

Då några för hovrätten lämpliga lokaler i Sundsvall icke stå till förfogande, måste en hovrättsbyggnad uppföras. Därvid synes det av Sundsvalls stad gjorda erbjudandet om en tomt för ifrågavarande byggnadsföretag ävensom visst bidrag till byggnadskostnaderna böra antagas, under förutsättning såvitt angår tomten att denna till storlek och läge finnes tillfredsställande. Förhandlingar härom böra upptagas med representanter för staden.

För nästa budgetår ifrågasättes icke något anslag för inrättandet av hovrätten för Nedre Norrland. Då hovrätten emellertid synes böra träda i verksamhet så fort ske kan, är det av vikt att förberedande åtgärder för hovrättens inrättande snarast möjligt vidtagas.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer föredraganden, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga förberedande åtgärder för inrättande av en hovrätt för Nedre Norrland i Sundsvall.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition i ämnet av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

G. Lindencrona.